

The background of the image is a light, neutral gray with a subtle gradient. It is decorated with numerous water droplets of various sizes and shapes, scattered across the frame. The droplets are rendered with soft shadows and highlights, giving them a three-dimensional appearance. The text is centered horizontally and vertically in the middle of the image.

SMÅ BARN LANGE DAGER

PLANEN FOR OG BAKGRUNNEN FOR DAGEN

- ANSETTE SOM HAR VERT I BARNEHAGEN EI TID SER EIN TREND SOM GÅR UT PÅ:
  - STØRRE PRESS FRÅ SAMFUNNET
  - FORELDRE FØLER MEIR PRESS I FORHOLD TIL JOBB
  - BARNA HAR LENGRE DAGER I BARNEHAGEN
  - KRAVET TIL OSS I BARNEHAGEN ER STØRRE
  - AKTIVITETSNIVÅET ER STORT, STRESSA BARN

LITT OM MEG

ANSVARSPARTNER

VIKTIGE FAKTORAR

- KVA FREMJAR PSYKISK OG FYSISK HELSE I FORHOLD TIL SAMFUNNSENDRINGENE. KORLEIS STYRKE BARN SJØLVKJENSLE OG SJØLVTILLIT?
- KORLEIS KAN VI MED FOKUS PÅ PSYKISK OG FYSISK HELSE I BHG VERE MED PÅ Å HJELPE BARN TIL Å BLI ROBUSTE Å KUNNE STÅ I UTFORDRINGANE BARN MØTER I LIVET.
- ▪ KJENSLER – KORLEIS HJELPE BARN TIL Å FORSTÅ OG HÅNDBERE KJENSLER
- ▪ KORLEIS HÅNDBERE TEIKN PÅ PSYKISKE VANSKAR – KORLEIS GRIPE AN?
- ▪ BIDRA TIL AT ALLE VI SOM JOBBAR I BARNEHAGE SKAL BLI TRYGGARE I ROLLA VÅR MED FOKUS PÅ PSYKISK
- ▪ ME BØR DIFOR HA FOKUS PÅ:
- ▪ -VAKSENROLLA/VAKSEN STIL. KORLEIS ER EG SAMAN MED BARNNA? BLI BEVISTE I VAKSENROLLA
- AUTORITATIVE VAKSNE

AGENDA FOR DAGEN

- TRYGG FØR 3
  - KVA GJEKK STUDIEN UT PÅ?
  - KVA FANN DEI?
  - KVA INTERVENSJON FUNGERTE?
- ADVERSIVE CHILDHOOD STUDY (ACE)
  - KVA RISIKOFAKTORAR MÅ ME HOLDE AUGER MED?

TRYGG FØR 3

- NORSK FORSKINGSPROSJEKT.
- OPPSTART HAUSTEN 2017
- 187 SMÅBARNSAVDELINGAR, 710 ANSATTE, MEIR ENN 1500 BARN MED FORELDRE.
- BARNEHAGANE DELTE BARNNA INN I TO GRUPPER. DEN EINE FEKK KVALITETSUTVIKLING I ÅRET 2018 – 2019. GRUPPE TO FÅR DET I 2019-2020.
- SPØRJESKJEMA TIL ANSATTE OG FORELDRE.
- SPYTTPRØVER AV BARNNA

TRYGG FØR 3

- PROSJEKTET VAR BYGG OPP RUNDT OBSERVASJONAR MED FOCUS PÅ KVA ANSATTE GJORDE OG SA I SAMSPEL MED BORNA.
- CLASSROOM ASSESSMENT SCORING SYSTEM (CLASS) VART BRUKT SOM GRUNNLAG FOR OBSERVASJONANE.
- BASERT PÅ OBSERVASJONANE FEKK DEI ANSATTE TILBAKEMELDINGAR, HADDE REFLEKSJONAR OG VEILEDNING, INDIVIDUELT TILPASSA KVAR ENKELT AVDELING.
  - INTERVENSJONANE VAR IKKJE NØDVENDIGVIS FORDI AVDELINGA VAR DÅRLEG PÅ NOKO, DET VAR LIKE MYKJE FOR Å UNDERSTREKE AT DEI GJORDE MYKJE RETT.
- DET VART HOLDT FAGDAGAR I FORKANT FOR Å FOSIKRE SEG AT ALLE HADDE SAME SPRÅK, OG AT ALLE FEKK BASIS KUNNSKAP OM 1. OG 2. ÅRINGARS UTVIKLING OG KOMPETANSE NIVÅ.

TRYGG FØR 3 TIL FORELDRENE

- FORELDRA FEKK MATERIALE OM 1 OG 2 ÅRINGARS TYPISKE UTVIKLING OG KORLEIS DEI KUNNE STØTTE DENNE UTVIKLINGA.
- DEI FEKK OGSÅ TILGANG TIL NETTSIDA OG SLIK KUNNE OPPDATERE SEG PÅ KVA DEIRA AVDELINGA JOBBA MED.
- FORELDRENE FEKK SPØRJESKJEMA.

SPØRJESKJEMA FOR FORELDRE

- BARNET SI UTVIKLING.
- TEMPERAMENT OG ATFERD.
- FORELDRA SIN OPPFATNING AV BARNETS TRIVSEL I BARNEHAGEN.
- FORELDRA SIN EGEN UTDANNING, JOBB OG ØKONOMI.

SPØRJESKJEMA TIL DEI ANSATTE

- DEI ANSATTE VART SPURT OM:
- BARNET SIN UTVIKLING
- BARNET SITT TEMPERAMENT OG ADFERD.
- OPPFATTA TRIVSEL I BARNEHAGEN.
- DEN ANSATTES EIGEN TRIVSEL I BARNEHAGEN, UTDANNING OG JOBBERFARING

BARNET SITT BIDRAG

- FOR UNG TIL Å FYLLE UT SPØRJESKJEMA 😊
- DET VART TATT SPYTTPRØVER AV BARNA FOR Å MÅLE STRESSHORMONET KORTISOL.
  - CA. 300 TILFELDIGE BARN VART PLUKKA UT TIL INNSAMLINGA
  - MÅLT 3 GONGER I LØPET AV EIN DAG.
    - MORGON, ETTERMIDDAG OG KVELD (HEIME MED FORELDRA)
  - MÅLT 3 GONGER I LØPET AV BARNEHAGEÅRET.
    - PRE (AUGUST BASELINE), MIDT (JANUAR) OG POST (JUNI)

TRYGG FØR 3 SINE DELER

- FORSKING PÅ STRESS I BARNET VED INNKØYRING OG DEN FØRSTE TIDA I BARNEHAGEN.
- UNDERSØKING OG KARTLEGGING AV SAMSPLET MELLOM TILSATTE OG BARNA.
- OPPLÆRING OG IMPLEMENTERING AV FUNNA

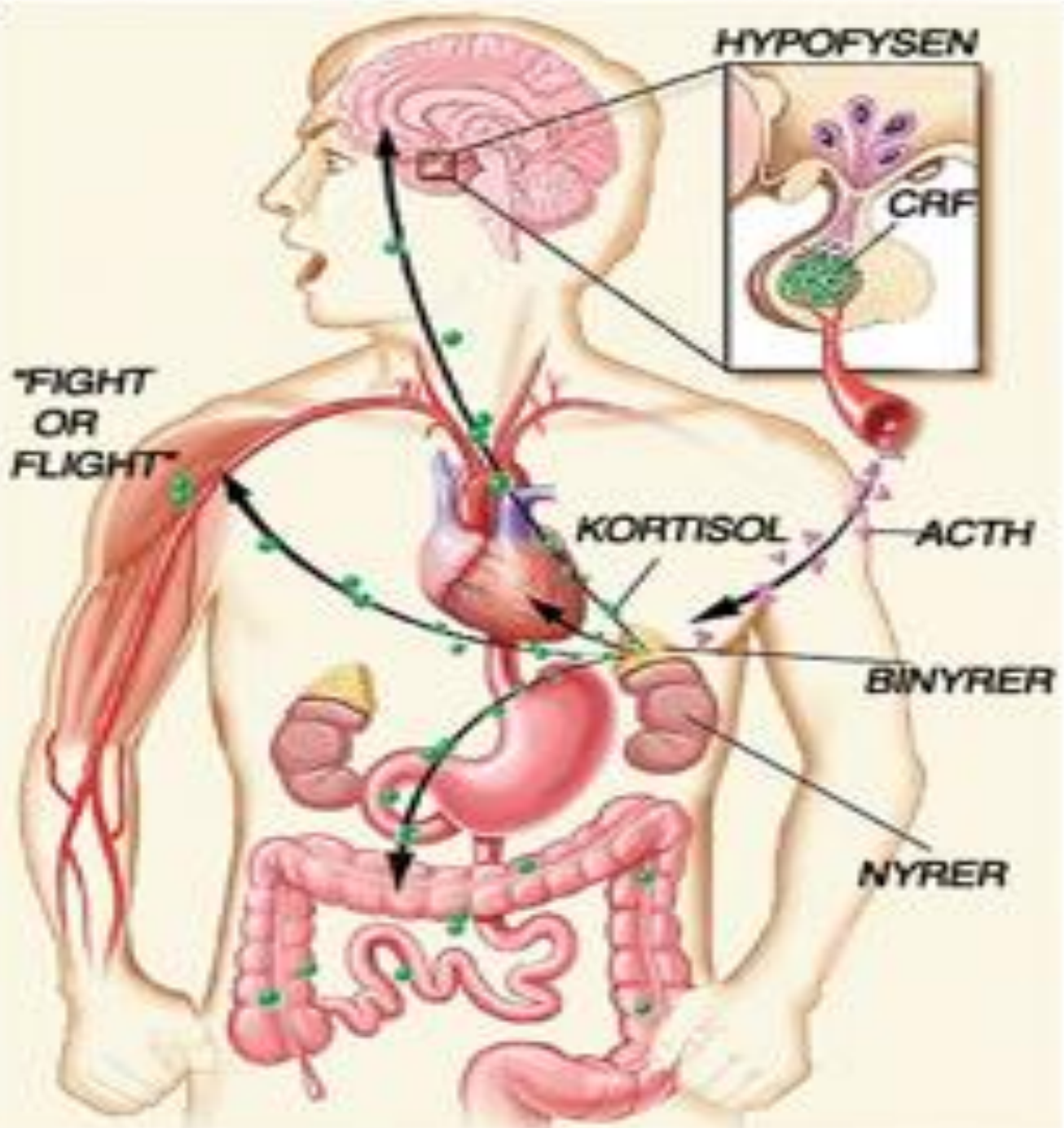
FORSKING PÅ STRESS

- FORSKARANE MÅLTE NIVÅET AV STRESSHORMONET KORTISOL.
- KVA ER DET?

MYKJE MED KORTISOL ER NEGATIVT

- NÅR ME OPPFATTAR FARE SKIL ME UT KORTISOL
  - ME OPPFATTAR NYE ELLER UKJENDE SITUASJONAR SOM FARE.
- VERT SKILT UT I BINYRENE.
- ALARM SENTERET VÅRT KALLAR ME HPA AKSEN
  - HYPOTALAMUS
  - PITUATORY GLANDS
  - AMYGDALA

Medial prefrontal cortex

Hypothalamus

Hypofysen

Orbitofrontal cortex

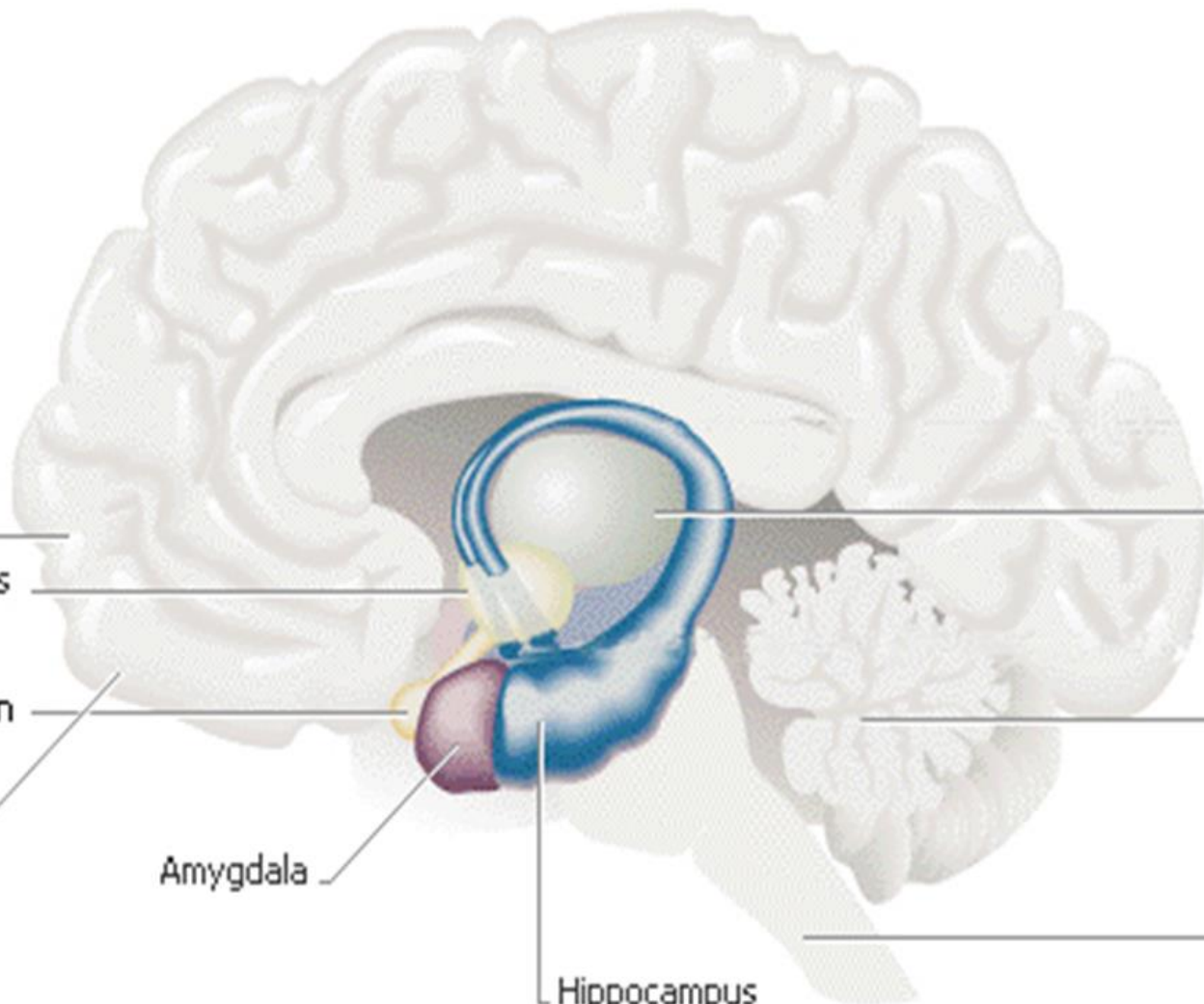
Amygdala

Hippocampus

Thalamus

Cerebellum (Lillehjernen)

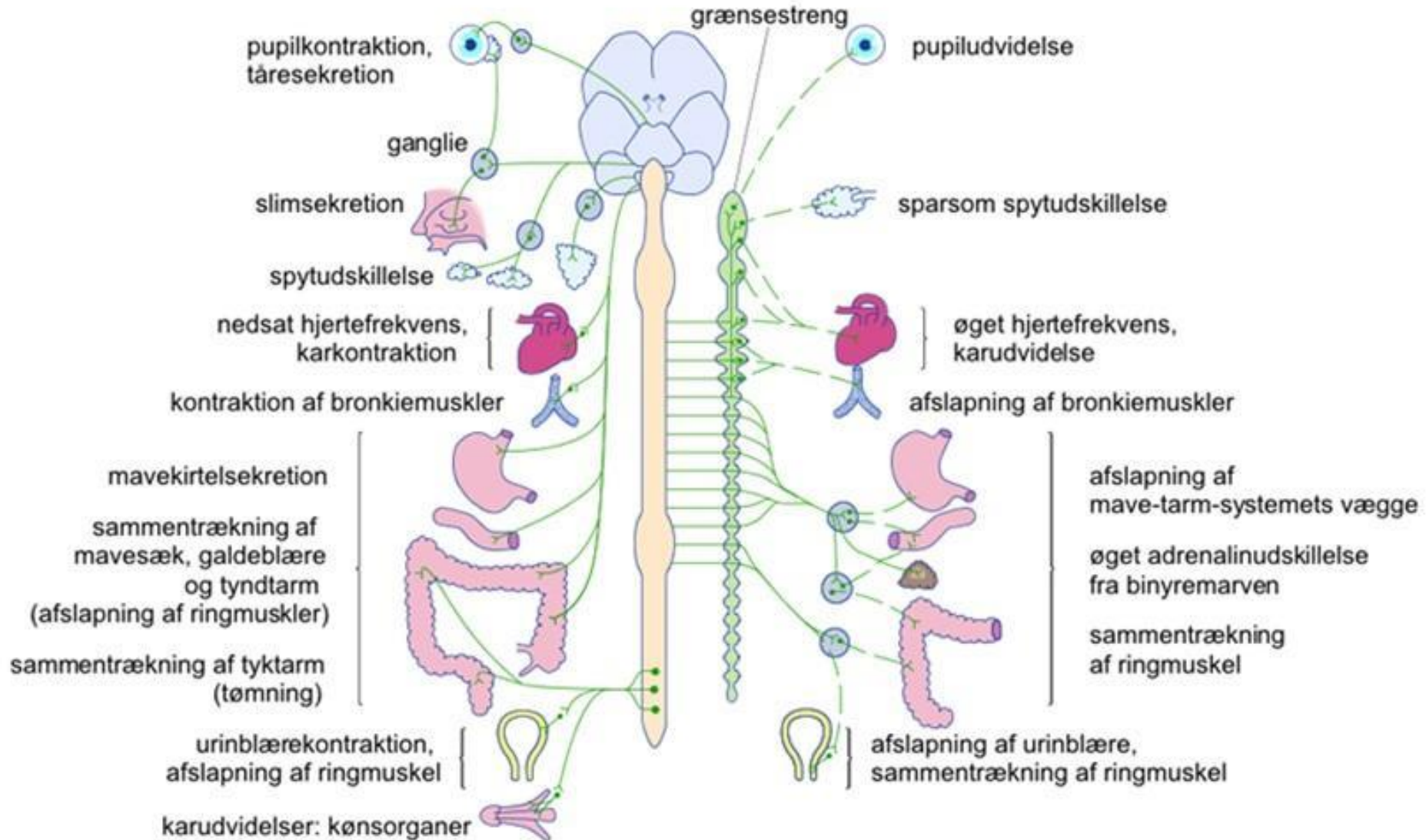
Hjerne stammen

Det autonome nervesystem

det parasympatiske nervesystem

det sympatiske nervesystem

HPA AKSEN

- PROBLEMET ER IKKJE AT AMYGDALA I HPA AKSEN IKKJE KLARAR Å VURDERE OM TING ER FARLEG ELLER IKKJE.
- ER DIFOR AVHENGIG AV Å SPØRJE SPØRSMÅLA:
  - HAR EG OPPLEVD DETTE FØR?
  - KJENNER EG DETTE IGJEN?
  - KORLEIS REAGERTE MIN OMSORGSPERSON PÅ DETTE SIST GONG?

HPA AKSEN

- DIFOR GÅR ALARMEN NÅR EG OPPLEVER NOK UKJENDE FAKTORAR
- I TILLEGG JOBBAR FYSIOLOGIEN I MOT OSS.
  - BARN GÅR GJENNOM EIN BESKJÆRING AV HJERNEN I ALDEREN 2 TIL 4 OG I ALDEREN OM LAG 12 TIL OM LAG 15.
  - KROPPEN GÅR OGSÅ GJENNOM EIN INTENSIVERT VOKSE PERIODE.
  - I BEGGE ALDERSTEGA ER DET OMGÅANDE UTVIKLING I FERDIGHEITER
    - DEN FØRSTE BESKJÆRINGA ER FOR DET MESTE KROPPSLEG.
      - MODNING I HJERNEN FØRER TIL KORPSKONTROLL OG DERMED FRIGJERING AV FORELDRA.
        - VIL SJØLV, SKAL SJØLV
      - DEN ANDRE BESKJÆRINGA ER FOR DET MESTE ABSTRAKT.
        - MODNING I HJERNEN FØRER TIL ÅNDLEG, KOGNITIV, INTELLEKTUELL KONTROLL OG DERMED FRIGJERING AV FORELDRA.
          - OPPOSISJON OG SPØRSMÅL SETTING AV ALLE FAKTA SOM HAR BLITT PRESENTERT FRAM TIL NO.

HPA AKSEN

- DET Å BEGYNNE I BARNEHAGEN ER STRESSANDE FOR BARN I FØRSTE REKKE FORDI DET ER UKJENT FOR DEI.
  - UKJEND RUTINE PÅ DAGEN.
  - UKJEND HUS Å VERE I.
    - NYE LEIKER, KOR EG LEIKER, ET, SØV.
  - NYE UNGAR RUNDT MEG (OG MANGE FLEIRE AV DEI)
  - NYE VAKSNE (NYE STEMME, NYTT KROPPSSPRÅK)
- KANSKJE VIKTIGAST: VAKSNE EG ER TRYGGJE PÅ ER IKKJE MED MEG.

REGULERING

- SOM BARN KLARAR ME IKKJE Å BEDØMME KVA SOM ER FARLEG ELLER IKKJE. MEN ME HAR DEKODA KROPSSPRÅKET TIL OMSORGSPERSONANE VÅRE. UT FRÅ KORLEIS DEI REAGERAR REAGERAR ME.
  - TO BARN MED TO FORELDRE PÅ EI STRAND.
  - FLYTUR TIL KJØBENHAVN.
  - FAR I ALEPPO.
    - [SYRIAN FATHER TEACHES DAUGHTER TO COPE WITH BOMBS THROUGH LAUGHTER - YOUTUBE](#)

NEGATIV EFFEKT AV KORTISOL

- ER NEVROTOKSIK.
  - DREP NERVECELLER
    - NEVRECELLER HAR IKKJE NEUROGENESE. DEI KAN IKKJE REPRODUSERE SEG.
- REDUSERER IMMUNFORSVARET.
- ENDRAR METABOLISMEN OG FRIGJEV BLODSUKKER OG HEMMER OPPTAKET OG FORBRUKET AV GLUKOSE I DET PERIFERE VEVET.
  - KORT SAGT DET FØRER TIL AT DU LEGG PÅ DEG.

DEN GODE SIDA AV KORTESOL

- KORTISOL ER FETTLØYSELEG OG KAN KRYSSSE BLODHJERNEBARRIEREN. DET BETYR AT DET KAN PÅVERKE DEN KOGNITIVE FUNKSJONEN.
- KORTVARIG PRODUKSJON AV KORTISOL KAN DIFOR VÆRE POSITIVT FOR OSS.
- MOBILISERAR I KRISE SITUASJONAR.
  - AUKAR SJANSEN FOR Å OVERLEVE.
    - PRIMÆR GRUNN FOR AT ME HAR DET.
- KAN VÆRE POSITIV VED AT DET AUKAR DANNINGA AV MINNER.
  - MINNER INNKODA UNDER STRESS KAN VÆRE TRAUMER OG KORTISOLET VERKAR DIFOR SLIK AT TRAUMET DIFOR VERT STERKARE.
- ER PÅKREVD FOR LÆRING.
- KAN VÆRE SKJERPANDE I SITUASJONAR DER ME MÅ FOKUSERE PÅ DETALJER.

KORTISOL FORT OPPSUMMERT

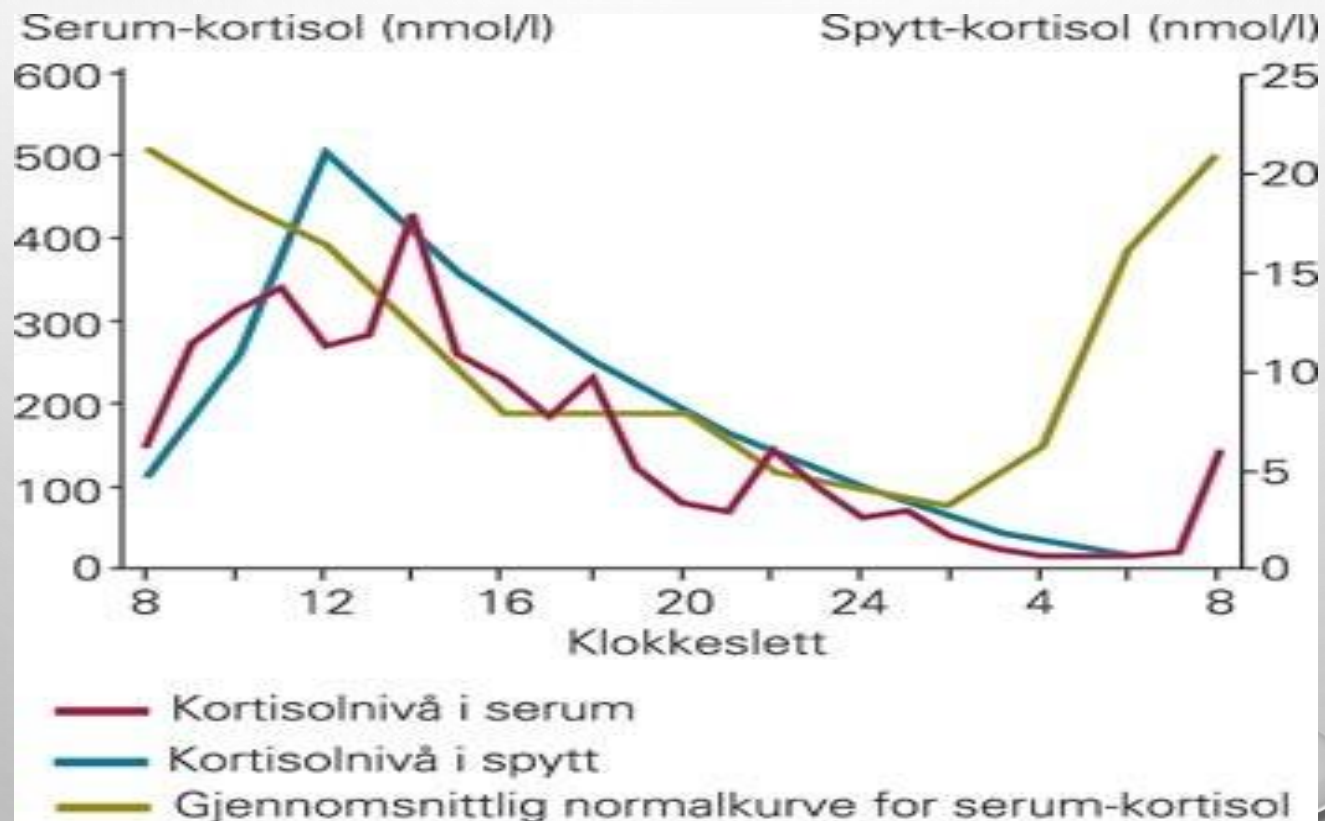
- ER NAUDSYNT FOR Å AUKE SJANSEN FOR Å OVERLEVE.
  - FÅR OSS TIL Å UNNGÅ FARLEGE SITUASJONAR.
  - MOBILISERAR OSS NÅR ME KJEM I FARLEGE SITUASJONAR.
  - ER PÅKREVD I LÆRING.
  - KAN HJELPE MINNER OG HUKOMMELSE.
    - NYTTIG I SKJERPA SITUASJONAR SOM TD EKSAMEN OG PRESTASJONAR.

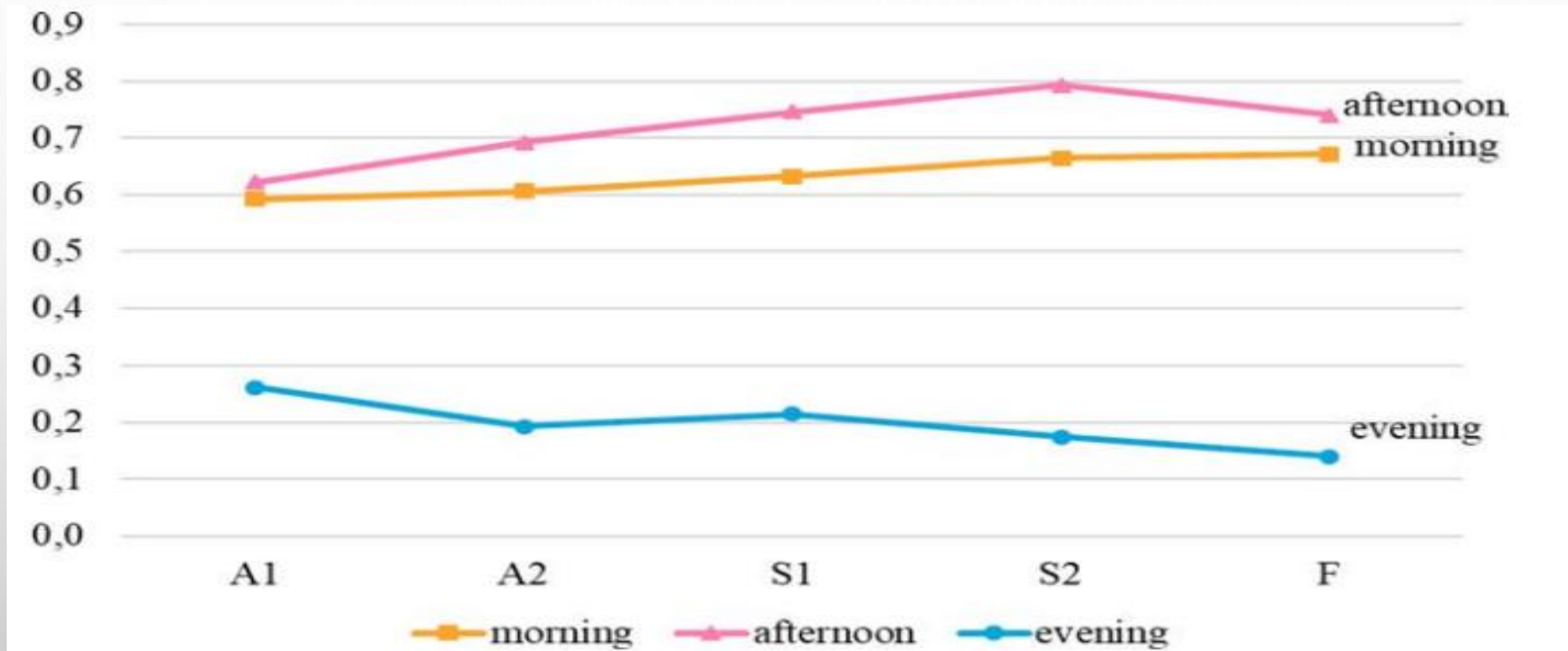
• MEN

- DET SKAL BERRE VÆRE PÅ I KORTE PERIODAR.
- SKAL IKKJE VERE PÅ I «NORMAL» SITUASJONAR.

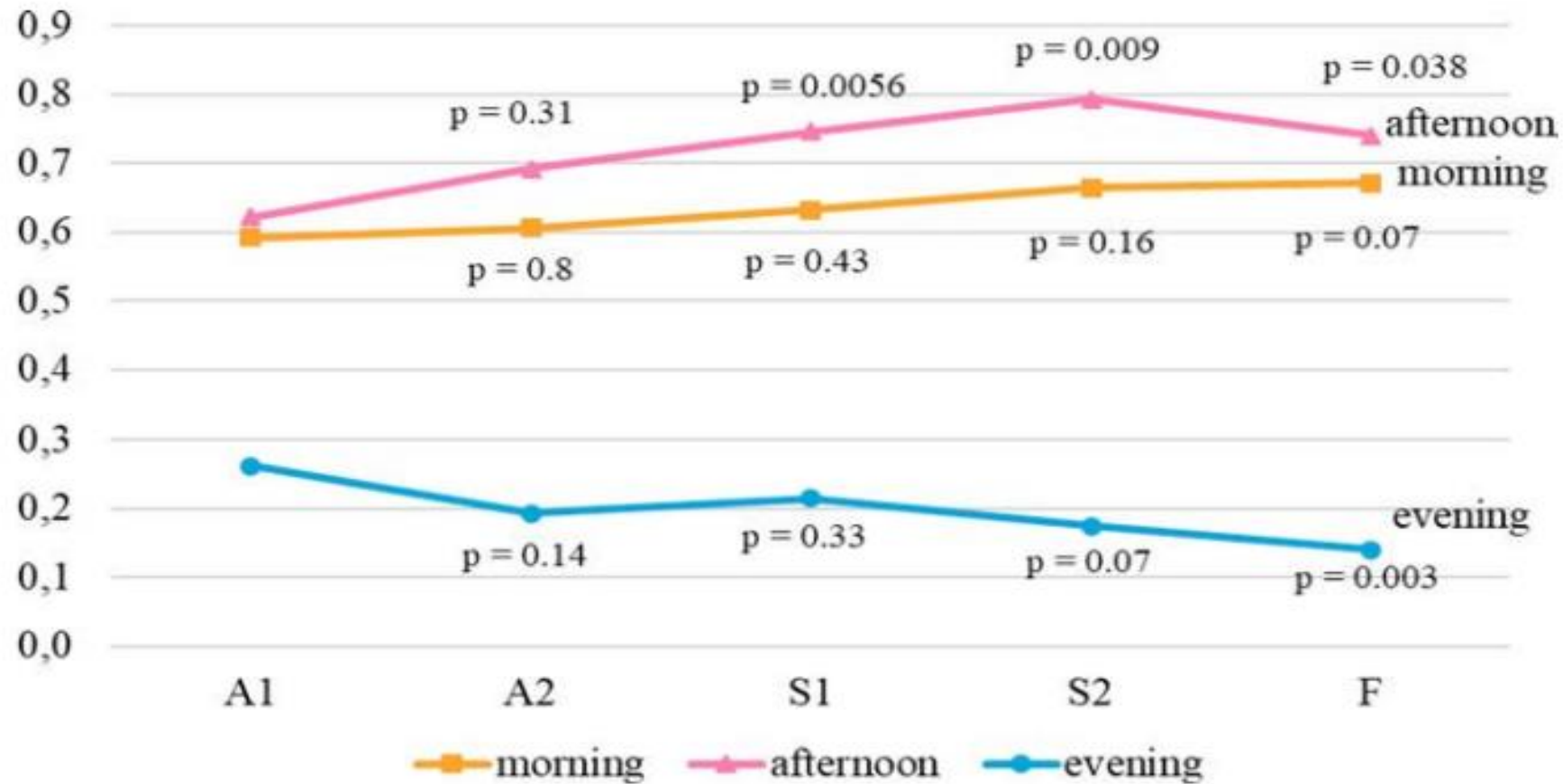
SÅ KVA SEIER TRYGG FØR 3 OM KORTISOL

- NORMALT ER KORTISOL HØGAST PÅ MORGONEN FOR SÅ GRADVIS Å AVTA UTOVER DAGEN

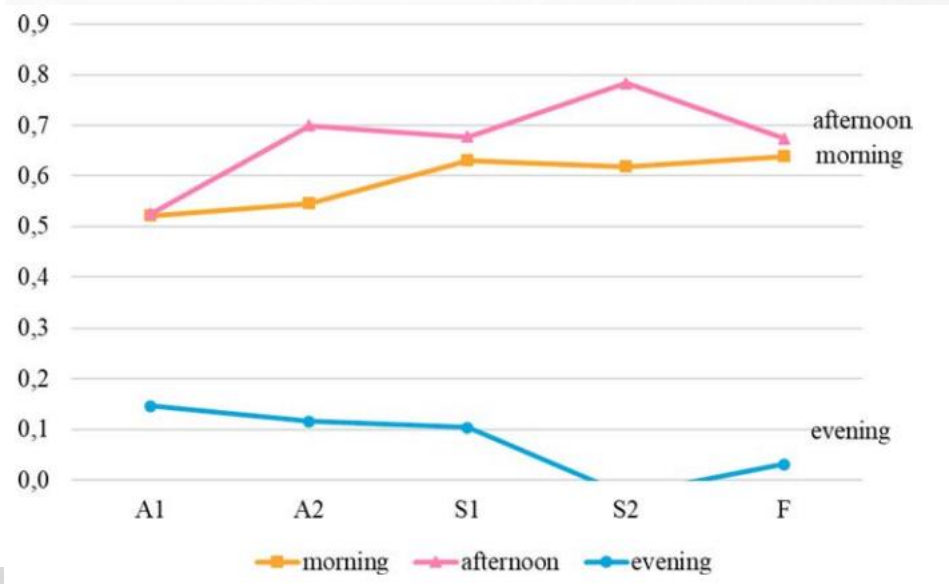
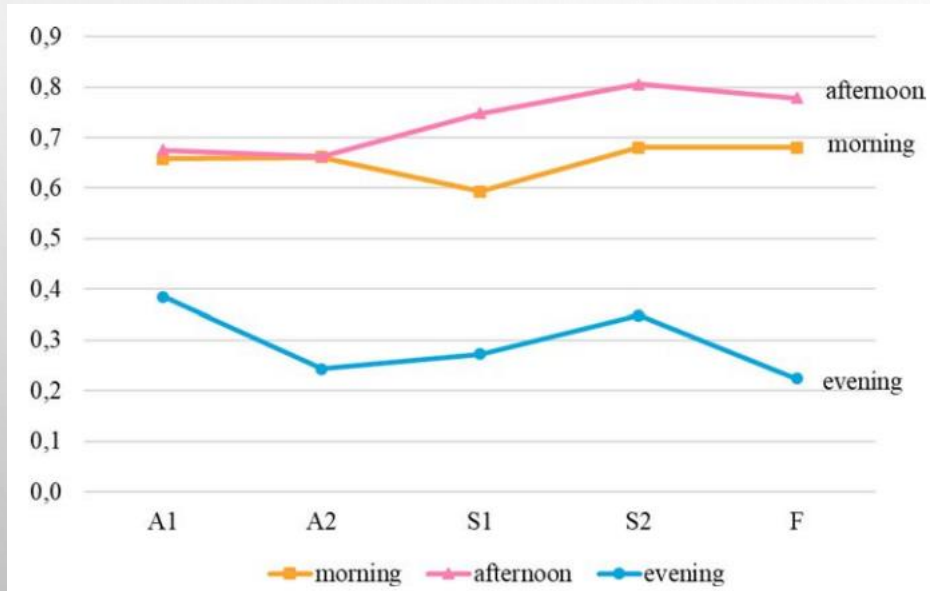

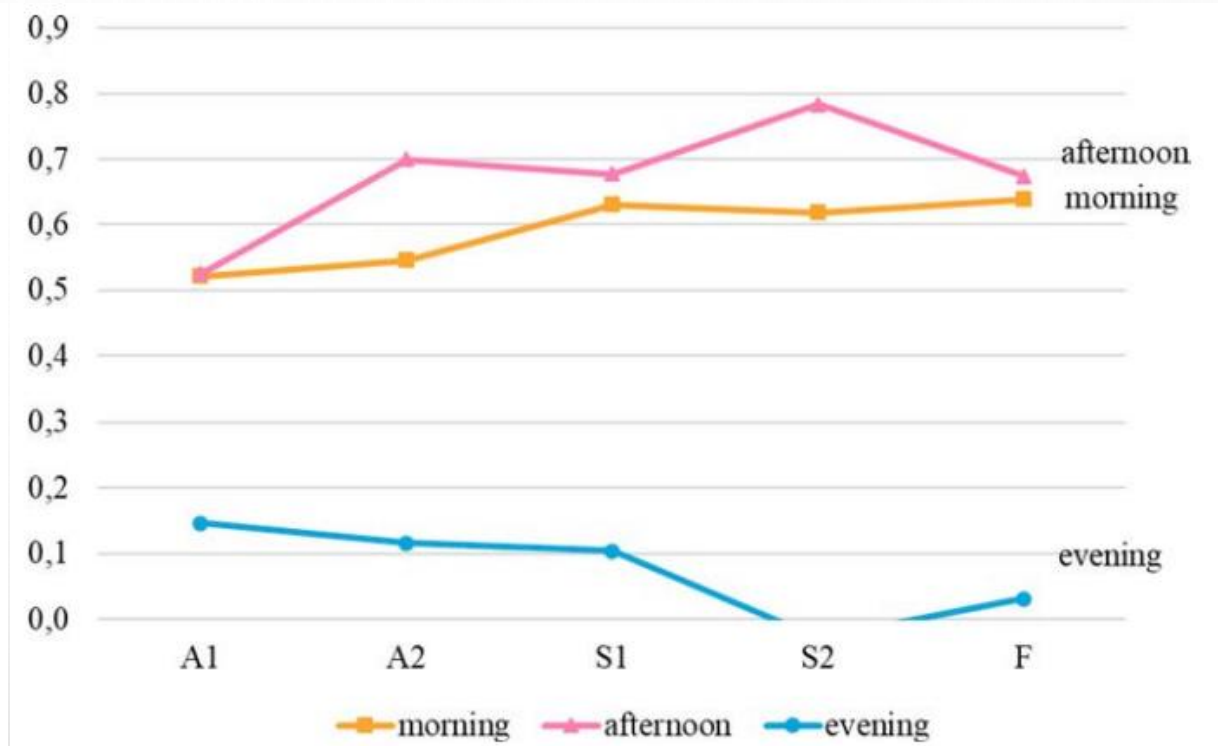
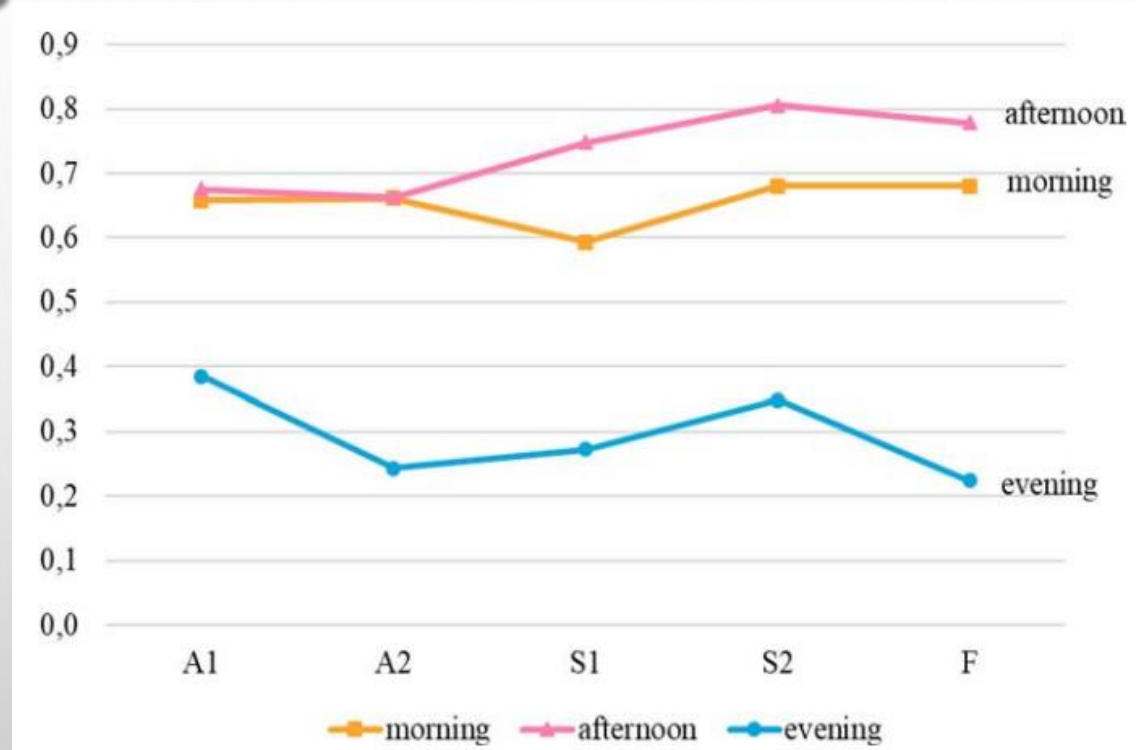

- A1= 1. INNKJØRING DAG. A2= 2. INNKJØRING DAG. S1= 1. DAG UTAN FORELDRE. S2= 2. DAG UTAN FORELDRE. F= OPPFØLGINGS DAG (4 ELLER 6 VEKER ETTER OPPSTART)

- KORTISOL NIVÅ PÅ ULIKE DAGAR SAMANLIKNA MED A1
- S2 HAR SIGNIFIKANT HØGARE KORTISOLNIVÅ PÅ ETTERMIDDAGEN SAMANLIKNA MED A1

- GRAF TIL VENSTRE VISER BARN UNDER 13 MND. GRAF TIL HØGRE VISER BARN 14 MND ELLER ELDRE

PRIMÆR FUNN: FORHØGA KORTISOL NIVÅ PÅ ETTERMIDDAGEN

- KORTISOL NIVÅ PÅ ETTERMIDDAGEN VAR BERRE MARGINALT FORHØGA PÅ DAGAR DER FORELDRA VAR SAMAN MED BARNA.
- BARNA HADDE SIGNIFIKANT FORHØGA KORTISOL NIVÅ PÅ ETTERMIDDAGEN DEI TO DAGANE FORELDRA IKKJE VAR TILSTEDE.
- KORTISOL NIVÅET HOLDT SEG SIGNIFIKANT HØGARE PÅ ETTERMIDDAGEN PÅ OPPFØLGING BÅDE PÅ 4 OG 6 VEKER ETTER INNKJØRING.
  - DETTE ER OGSÅ PÅVIST AV BERNARD ET.AL (2015), AHNERT ET.AL (2004), VERMEER AND GROENEVELD (2017), BROOKER (2008), DRUGLI ET AL. (2018)

SEKUNDÆR FUNN: ALDER

- YNGRE BARN PRODUSERTE MEIR KORTISOL ENN ELDRE.
  - EIN ANTAR DIFOR AT BARN VERT MEIR ROBUST TIL NYE SITUASJONAR MED ALDER.
  - BARN YNGRE ENN 14 MND TRENG MULIG LENGRE INNKJØRINGSTID ENN BARN ELDRE ENN 14 MND.
- MEN:
  - YNGRE BARN HAR MINDRE SOSIAL KOMPETANSE OG DERMED SER PÅ LEIK OG SOSIALE RELASJONAR SOM STRESS SAMANLIKNA MED ELDRE.
  - ME ER USIKRE PÅ UTVIKLINGA AV HPA-AKSEN. YNGRE BARN SKAL KANSKJE HA HØGARE KORTISOL ENN ELDRE.
  - DET VART IKKJE TATT KORTISOL PRØVER FØR PROSJEKTET STARTA.

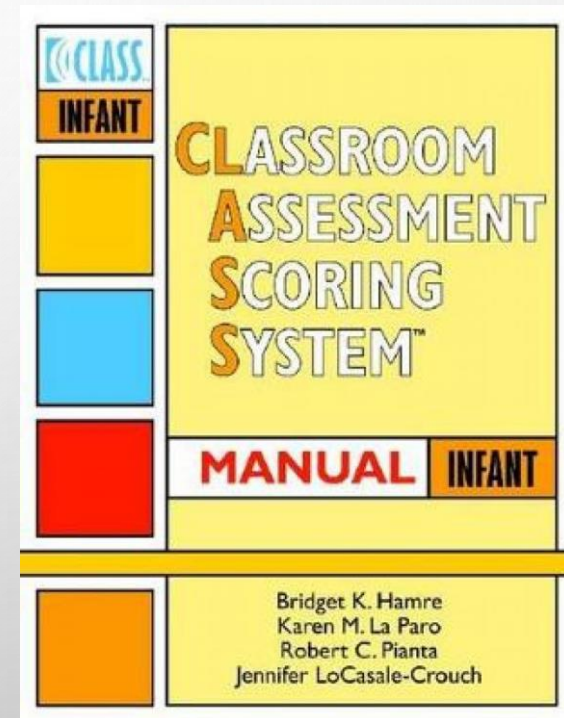
FORKLARING OG IMPLIKASJONAR

- FORELDRENE SITT NÆRVÆR VERKAR SOM EIN BUFFER MOT STRESSET EIN NY SETTING GJEV BARNET.
- DET ER USIKKERT OM KVA SOM UTGJER SIGNIFIKANT AUKA KORTISOL NIVÅ. NYE OMGJEVNADER ELLER DET Å VERE UTAN FORELDRE.
  - BARNA HAR IKKJE UTVIKLA OBJEKT VARIGHEIT (OBJECT PERMANENCE).
- TILSETTE I BARNEHAGEN KJENNER IKKJE BARNA GODT NOK ENNO TIL Å KLARE Å ROE DEI.
- UNDER TILVENDING DAGANE VAR BARNA KORTE DAGAR I BARNEHAGEN. (DAGAR MED FORELDRENE TIL STEDE) MEDAN PÅ SEPARASJONS DAGANE HADDE MANGE AV FORELDRA GÅTT TILBAKE TIL FULLE ARBEIDSDAGAR.
  - PÅ DEI DAGANE BARNA HAR HØGST STRESS ER OGSÅ DEI LENGSTE

KVA KAN GJERAST?

- SAMFUNNET ER BYGD OPP SLIK AT FORELDRE ER AVHENGIG AV BARNEHAGE.
  - OMSORGLØNN TIL BEGGE FORELDRA FRAM TIL BARNET ER 3 ÅR?
  - LENGRE INNKJØRINGS PERIODE?
  - PÅLAGT BRUK AV FERIE I SOMMAREN FØR BARNET STARTAR I BARNEHAGEN?
    - FOR DEI SOM BEGYNNER I AUGUST.

- STANDARDISERT OBSERVASJONS OG SKÅRINGSVERKTØY
  - FOR STEGA SMÅBARN, SPEBARN, BARNEHAGE, 1. TIL 3. KLASSE, MELLOM SKULEN OG UNGDOMSSKULEN.
- INNHELD 8 «DIMENSJONAR»
  - EMOTIONAL BEHAVIORAL SUPORT (EMOSJONELL ÅTFERD STØTTE)
    - POSITIVT KLIMA
    - NEGATIVT KLIMA
    - TILSETTE SIN SENSITIVITET
    - TA BARNET SITT PERSPEKTIV
    - REGULERINGSSTØTTE
  - ENGAGED SUPPORT FOR LEARNING (ENGASJERT STØTTE FOR LÆRING)
    - TILRETTELEGGING FOR LÆRING UTVIKLING
    - KVALITET PÅ TILBAKEMELDING
    - SPRÅKSTØTTE.

POSITIVT KLIMA

- KJENNE TEIKNA AV:
  - GODT FORHOLD MELLOM VAKSNE OG BARN.
  - DET VISES INTERESSE, RESPEKT OG GLEDE AV Å VERE I SAMMAN.
  - DETTE UTTRYKKAST BÅDE VERBALT OG GJENNOM KROPSSPRÅK.
- KVIFOR ER DET VIKTIG
  - DET FREMJAR TRYGGLEIK OG TRIVSEL HJÅ BARNA.
  - DET ER VIKTIG FOR KJENSLE MESSIG OG SOSIAL UTVIKLING.
  - LEGG EIT GRUNNLAG FOR BARNET SIN LEIK, UTFORSKING OG LÆRING I BARNEHAGEN.

NØKKELE ADFERD FOR POSITIVT KLIMA

- FYSISK NÆRLEIK TIL BARNA.
- DELING AV GLEDE/POSITIVE KJENSLE.
- GJENSIDIG INTERAKSJONAR (KVAR SIN TUR)
- STØTTE AV BARNA SIN KONTAKT MED KVAR ANDRE
- SMIL OG LATTER
- ENTUSIASME
- VARM OG ROLEG STEMME
- RESPEKTFULL SPRÅK OG KOMMUNIKKASJON.

NEGATIVT KLIMA

- KJENNETEIKNA AV:
  - EIT MILJØ DER NEGATIVE KJENSLE KJEM TIL UTTRYKK MELLOM BARNA ELLER MELLOM TILSETTE OG BARNA.
  - KONTROLL AV BARNA GJENNOM TRUGSLAR ELLER ANNAR NEGATIV VEREMÅTE.
  - NEGATIVE KJENSLE UTTRYKT AV BARNA T.D. SINNE SOM VARAR OVER TID ELLER SOM FORVERRAST OVER TID.
- KVIFOR ER DETTE VIKTIG
  - MOTSETT AV POSITIV KLIMA VIL NEGATIV KLIMA HEMME TRIVSEL OG TRYGGLEIK OG DERMED HEMME UTVIKLING.
  - DEI TILSETTE VIL OGSÅ MISTRIVAST.
- KORLEIS UNNGÅ NEGATIVT KLIMA?
  - VERE BEVIST PÅ AT DET KAN FOREKOMME.
  - GJENKJENNE TEIKN PÅ DET OG HA EIN PLAN FOR Å STOPPE DET

NØKKELE ADFERD

- SINNSSTEMNING SOM IRRITABILITET, SINNE OG NEGATIV AFFEKT
- STRENG STEMME, HØG STEMME
- SARKASME, IRONI
- ERTING, AUDMJUKINGAR ELLER KRENKINGAR
- TRUGSLAR
  - «VISS DU KASTAR DEN BALLEEN KAN DU IKKJE LEIKE MED OSS HER UTE, DÅ MÅ DU INN»

KVIFOR MÅ ME VERE PÅ VAKT FOR NEGATIVT KLIMA?

- FORDI DET ER OFTE AUTOMATISK.
- FORDI ME I UTGANSPUNKTET IKKJE TRUR ME BIDRAR TIL DET.
- DET HEMMAR BARNES LÆRING OG UTVIKLING.
- BARN SOM OPPLEVER KJEFT ADLYDER AV FRYKT, IKKJE FORDI DEI HAR LÆRT NOKO NYTT.
  - SYNK SAMAN I KROPPEN, SER BORT ELLER NED
  - VIL SKJERME SEG FOR PERSONEN SOM KJEFTAR.
  - SKAPAR EI SKULD- ELLER SKAMKJENSLE (EG HAR GJORT NOKO GALT, EG ER FEIL)
    - FORDI KJEFT INNEHOLD OFTE EIN ANKLAGE (EG HAR JO SAGT AT DU SKAL SITTE STILLE)
  - KJEFT BLIR OFTE GJORT MED HØG STEMME SOM ER SKREMMANDE FOR BARN.

NEGATIV MILJØ BLANT VAKSNE

- VAKSNE KJEFTAR SKJELDENT PÅ KVAR ANDRE. MEN DEI BRUKAR SARKASME, IRONI OG AUDMJUKING.
- DU TRENG IKKJE Å LIKE ALLE DU JOBBAR MED MEN DU MÅ RESPEKTERE DEI.
  - KOLLEGA SOM DU IKKJE LIKAR. AV PERSONLEGE GRUNNAR, PGA MANGLANDE KOMPETANSE.
  - VISS DU IKKJE ER LEDER MÅ DU HELLER HJELPE DEI, IKKJE FRYSE DEI UT.
  - DU ER EIT LAG, LAGET BESTÅR AV DEI SOM ER ANSATTE. DIN JOBB ER Å HJELPE KOLLEGAANE DINE OG SPELE DEI GODE.
- MILJØET MELLOM DEI VAKSNE SETT STANDARDEN FOR MILJØET I BARNEHAGEN.

TILSETTE SIN SENSITIVITET

- VERE MERKSAM PÅ DEI DU ER SAMAN MED.
  - LEGG MERKE TIL OG MØTE BARNA SINE BEHOV, KJENSLE UTTRYKK MED GODE RELASJONAR.
- KVIFOR ER DETTE VIKTIG
  - KANSKJE DEN VIKTIGASTE FAKTOREN FOR BARNA SIN TRYGGLEIK.
    - BARN OPPFATTAR FORT OM DU SKJØNNAR KVA DEI KOMMUNISERAR.
    - NÅR ME MENNESKE KLARAR Å KOMMUNISERE REDUSERER DET FRUSTRASJON OG AUKAR TRYGGLEIK.
  - EIN FORUTSETNING FOR TRYGG TILKNYTING OG TILLIT TIL VAKSNE
    - NOKO SOM IGJEN LEGG GRUNNLAGET FOR KJENSLE MESSIG OG SOSIAL UTVIKLING.

NØKKEL ÅTFERD

- DEI TILSETTE:
- ER MERKSAM PÅ ALLE BARNA I GRUPPA
- FANGAR RASKT OPP PROBLEM OG IDENTIFISERER KVA BARN SOM TRENG STØTTE.
- GJEV BARNA RASK OG TILPASSA REAKSJON OG SVAR.
- STØTTER OG AKSEPTERER BARNA SINE KJENSLER
- BARNA FÅR STØTTE TIL PROBLEMLØYSNING.
- VERE TILSTEDE MED DEI DU ER MED, I DET DU GJER.
  - HA HOVUD OG KROPP PÅ SAME PLESS

NØKKEL ÅTFERD

- BRUKE BARNET SITT PERSPEKTIV I SPRÅKET, PRØVE Å KNYTTE KJENSLA BARNET KJENNER PÅ:
  - «NO TRUR EG DU VART LEI DEG FORDI MAMMA REISTE»
  - «NO TRUR EG DU VART REDD»
  - EG FORSTÅR AT DU VART SINT NÅR DU MÅTTE SLUTTE Å LEIKE FORDI DU VERT HENTA»
- GJE TRØST MED Å ANERKJENN KJENSLENE TIL BARNET
- UNNGÅ Å DISTRAHERE BARNE SINE NEGATIVE KJENSLESLER
  - «EG FORSTÅR DU VART LEI DEG FORDI DU VILLE LEIKE MED BILEN, MEN NO SKAL EG RUFSE DEG I HÅRET»
- MEN FORESLÅ GJERNE EIT AVBREKK:
  - «HAR DU LYST Å HJELPE MEG PÅ KJØKKENET SLIK AT DU ROAR DEG NED FØR DU GÅR UT ATT?»

NØKKEL AVFERD

- TÅL Å STÅ I AT BARNET HAR NEGATIVE KJENSLENER.
  - NEGATIVE KJENSLENER ER IKKJE FARLEGE, OG DET ER FAKTISK LOV Å HA DEI.
  - DU SKAL IKKJE LØYSE ALLE PROBLEMA TIL BARNET
  - MEN DU SKAL ANERKJENNE OG STØTTE ALLE KJENSLENER.

TA BARNET SITT PERSPEKTIV

- I KVA GRAD DEI TILSETTE TAR HENSYN TIL BARNET SINE INTERESSER MOTIVASJON OG SYNSPUNKT I BARNEHAGEKWARDAGEN.
- I KVA GRAD DEI TILSETTE OPPMUNTRAR BARNA TIL Å TA ANSVAR OG STØTTE DEI I Å TA SJØLVSTENDIGE VAL I KWARDAGSITUASJONAR.
- KVIFOR ER DETTE VIKTIG?
  - SMÅ BARN TRENG Å FÅ TA VAL PÅ SINE PREMISSAR.
  - DET FØRER TIL MEISTING OG SJØLVSTENDE OG EI OPPLEVING AV Å HA VERDI.
    - EIN BALANSE MELLOM VOKSEN STYRT OG BARNE-INITIERTE AKTIVTETAR ER VIKTIG

NØKKELEÅTFERD

- FØLE BARNET SITT INITIATIV OG LA BARNET LEDE AN.
- LA BARNET TA VAL DER DET ER MULIG.
- FANG OPP OG STØTT BARNET SITT UTTRYKK, YNSKJER OG IDEAR.
  - FØLGJE FLYT.
- LA BARNA TA ANSVAR.

REGULERINGSSTØTTE

- BARNET SKAL HA DEN STØTTA DEN TRENG FOR Å REGULERE KJENSLE OG ÅTFERD NÅR DEI ER SAMAN MED TILSETTE OG ANDRE BARN.
  - DETTE ER GRUNNLEGGANDE FOR AT BARN SKAL FUNGERE I SOSIALE SAMANHENGAR.
- KVIFOR ER DETTE VIKTIG?
  - BARN HAR IKKJE UTVIKLA HJERNE FOR Å REGULERER IKKJE SEG SJØLV.
    - BARN REGULERER INGENTING.
    - KJENSLE MESSIG
      - DEI ER AVHENGIG AV EIN ANNAR AMYGDALA FOR Å REGULERE SEG.
    - KOGNITIV
      - DEI VEIT IKKJE AT MANGE PROBLEM HAR EI LØYSNING, DIFOR VERT DEI FORTVILT FØR DEI KLARAR Å LØYSE PROBLEMA.

NØKKELE ÅTFERD

- REGULERINGS STØTTE OMFATTAR PRO AKTIVE VAKSNE SOM STØTTER OG REGULERER ÅTFERD.
- DEI TILSETTE:
  - FØREBUR BARNA PÅ KVA SOM SKAL SKJE.
  - FØL AKTIV MED PÅ KVA BARNA GJER.
  - ROSER KONKRET POSITIV ÅTFERD.
  - BRUKER RE-DIRIGERING OG IKKJE NEGATIV MILJØ TIL Å KORRIGERE ÅTFERD.
  - GJEV TYDLEGE BESKJEDAR.
  - MINIMALISERER VENTING

TILRETTELEGGING AV LÆRING OG UTVIKLING

- TILRETTELEGGING FOR AKTIVITETAR SOM STIMULERER LÆRING OG UTVIKLING.
- STØTTE LÆRING GJENNOM LEIK OG ANDRE DAGLEGE SITUASJONAR.
- KVIFOR ER DETTE VIKTIG?
  - AUKAR PROBLEMLØYSNINGS FERDIGHEITENE TIL BARNET.
  - FASILITERER ÅRSAK – VERKNAD.
  - UTFORSKING I KVAR DAG STIMULERER NYSGJERRIGHEIT OG UTFORSKARTRONG. NOKO SOM ER EIT VAREMERKE FOR BARNDOM, OG SOM LEGG GRUNNLAGET FOR LIVSLANG LÆRING.

NØKKEL ÅTFERD

- SJØLVMOTIVERTE OG IKKJE VAKSENSTYRTE ER BEST.
- VIKTIG AT DEI TILSETTE HEKTAR SEG PÅ DET BARNA ALLEREIE GJER. EVENTUELT STARTAR HANDLINGA OG LET BARNA TA DET VIDARE:
  - I MAT SITUASJONEN: UTFORSK SMAKAR, BLAND ULIKE SMAKAR KVA SKJER?
  - I SANDKASSA: KVA SKJER VISS ME TØMMER LITT VATTEN I SNDEN?
  - I KVILE STUNDA: KAN DU GJETTE KVA EG STRYK OVER KINNET DITT?
- DEI TILSETTE GJEV FORKLARING PÅ DET BARNA FINN UT.
- STØTTER BARNA NÅR DEI KJEM MED FORSLAG PÅ LØYSNING ELLER FORKLARING PÅ DET DEI UNDERSØKER.

KVALITET PÅ TILBAKEMELDING

- KVA GRAD TILBAKEMELDINGAR PÅ DET BARNET GJER ELLER SEIER SOM FØRER TIL LÆRING OG AUKA FORSTÅING OG DERMED BIDREG TIL AT BARNET VERT INVOLVERT I DET SOM SKJER I KVARDAGEN.
- KVIFOR ER DETTE VIKTIG?
- TILBAKEMELDINGAR FRÅ VAKSNE BIDREG TIL DYBDELØRING.
  - DET VIL SEI LÆRING SOM AUKAR BARNET SI FORSTÅING SOM AUKAR NYSKJERRIGHEITA.
- GODE TILBAKEMELDINGAR HJELPER BARNA TIL Å MEISTRE OG MOTIVERAR DEI TIL Å PRØVE NYE TING.

NØKKELE ÅTFERD

- STILLASBYGGING

- BRUK AV HINT

- VERBAL ELLER FYSISK STØTTE

- FYSISK HOLDE DEI MEDAN DEI BLANSERAR OVER EIN STOKK FOR GRADVIS Å GJE MINDRE OG MINDRE STØTTE.

- VERBALT GJE DELAR AV ORDET MED EIT SMIL OG POSITIVITET.

- UTVIDA FORKLARINGAR

- TILPASSA TILBAKEMELDINGAR

- ANNARKJENNING AV INSATS ELLER GJENNOMFØRING

- IKKJE I FYRSTE REKKE PÅ RESULTAT.

SPRÅKSTØTTE

- KVALITETEN PÅ OG MENGDEN AV VAKSNE SIN STØTTE TIL BARN SIN SPRÅKUTVIKLING.
- BARN ERVERVAR SEG DET SPRÅKET DEI ER EKSPONERT FOR I UTVIKLINGSVINDAUGA FOR SPRÅK.
  - DEI LÆRER SPRÅK NÅR DEI LYTTER OG NÅR DEI AKTIVT BRUKER SPRÅK SAMAN MED ANDRE I AKTIVITETAR SOM ENGASJERAR DEI OG GJEV DEI MEINING.
- KVIFOR ER DETTE VIKTIG?
  - SPRÅK LIGG SOM EIT GRUNNLAG FOR ALL ANNAR LÆRING I DAGENS SAMFUNN.
  - VIKTIG FOR SOSIAL KOMPETANSE.
  - BARNEHAGEN SKAL BL.A. UTJAMNE SOSIALE FORSKJELLAR.
    - DEN MEST POSITIVE EFFEKTEN AV Å GÅ I BARNEHAGE ER SPRÅKUTVIKLING.

NØKKEL ÅTFERD

- OPNE SPØRSMÅL
- FRAM OG TILBAKE UTVEKSLINGAR
- REPETISJON.
- DEI TILSETTE SKILDRAR DET DEI GJER MED ORD (SJØLVSNAKK)
- DEI TILSETTE SKILDRAR DET BARNET GJER MED ORD (PARALELLSNAKK)
- DETTE KAN GJERAST FRÅ EIN TIDLEG ALDER.
  - SEI KVA DU GJER NÅR DU SKIFTAR BLEIE
    - «NO SKAL EG VASKE STUMPEN DIN. DÅ BLIR DET SÅ GODT OG FINT. NO SET ET PÅ EI REIN OG TØRR BLEIE, DET SKAL BLI SÅ GODT Å FÅ PÅ SEG KLEDA IGJEN» SAMAN MED POSITIVE ANSIKTSUTTRYKK OG LYKKE LYDER.
- LESE, SYNGE OG FORTELJE.
  - SPESIELT VIKTIG NÅR SKJERM TEK MEIR OG MEIR TID I KVAR DAGEN.

SENSITIVITET

- SENSITIVITET BETYR HER DET SAME SOM MERKSEMD.
  - DET HANDLAR OM Å LEGGE MERKE TIL OG MØTER BARNET SITT BEHOV, KJENSLE OG UTTRYKK MED GODE RELASJONAR.
- KVIFOR ER DETTE VIKTIG?
  - SENSITIVITET FREMMAR BARNET SIN TRYGGLEIK. DET ER DIFOR MED PÅ Å LEGGE GRUNNLAGET FOR EIN TRYGG OG GOD RELASJON. NOKO SOM IGJEN ER MED PÅ Å REGULERE BARNET SOM IGJEN FREMMAR LÆRING OG UTVIKLING.
  - SENSITIVE VAKSNE FUNGERER SOM EIN TRYGG BASE FOR BARNA.

NØKKELE ÅTFERD

- MERKSEMD PÅ KJENSLENER
  - FORUTSJA SITUASJONAR SOM KAN FØRE TIL STERKE KJENSLENER OG VERE KLAR TIL Å REAGERE
- RASKT FANGE OPP DET SOM SKJER OG RESPONDERE KORREKT PÅ DET.
- KROPPS STILLING:
  - SOM PRINSIPP Å STILLE SEG RETT MOT BARNET.
    - IKKJE SNAKKE TIL DEI BAKFRÅ ELLER PÅ SIDA.
      - OKSITOSIN, KORTISOL OG ADRENALIN PRODUKSJON VED AUGKONTAKT.

RESULTAT

- DET VART ETABLERT BASIS NIVÅ BÅDE PÅ EBS OG ESL SAMT ALLE 8 DIMENSJONANE FØR CLASS INTERVENSJONEN VART INNFØRT.
- DERMED KUNNE EIN SAMANLIKNE EVENTUELLE ENDRINGAR ETTER AT AVDELINGANE HADDE HATT EIN 10 MÅNADAR CLASS IMPLEMENTERING.
- I TILLEGG VART DEI DELTAKANDE BARNEHAGANE I TO, DER DEN EINE DELEN FEKK IMPLEMENTERING EITT ÅR FØR DEN ANDRE.
  - SLIK KUNNE DEI SAMANLIKNE ENDRING FRÅ BASELINE ETTER HALV TID.

	Intervention group	Control group	P value
Number of children in the classroom	(<i>n</i> = 81) 11.07 (2.66)	(<i>n</i> = 81) 10.89 (2.84)	0.820
Number of staff with teacher education	1.64 (1.60)	1.59 (1.66)	0.847
Staff stability (scale 1–5)	4.04 (0.93)	4.08 (0.69)	0.773
CLASS EBS	(<i>n</i> = 87) 6.02 (0.59)	(<i>n</i> = 100) 5.62 (0.79)	<0.001
PC	6.15 (0.78)	5.76 (1.00)	0.003
NC	6.97 (0.14)	6.92 (0.20)	0.028
TS	6.06 (0.71)	5.58 (1.04)	<0.001
RCP	5.66 (0.88)	5.07 (1.06)	<0.001
BG	5.27 (0.96)	4.75 (1.11)	0.001
CLASS ESL	3.63 (1.03)	3.08 (0.97)	<0.001
FLD	4.03 (1.08)	3.47 (1.02)	<0.001
QF	3.38 (1.23)	2.80 (1.04)	0.001
LM	3.47 (1.03)	2.98 (1.05)	0.001

The quality dimension NC is reversed. EBS, emotional and behavioral support; PC, positive climate; NC, negative climate; TS, teacher sensitivity; RCP, regard for child perspective; BG, behavior guidance; ESL, engaged support for learning; FLD, facilitation of learning and development; QF, quality of feedback; LM, language modeling. Significant differences are in bold.

- TALLA MED FEIT TYPE ER SIGNIFIKANTE.
- ALLE PARAMETRAR VAR SIGNIFIKANT BEDRA MED CLASS, UTANOM NEGATIVT MILJØ.

Time	CLASS domain	CLASS dimension	Intervention group (n = 87)	Control group (n = 100)	Difference (group*time)	P value
			Mean (SE)	Mean (SE)	Estimate (95% CI)	
Baseline	EBS	PC	6.02 (0.07)	5.62 (0.07)		
		NC	6.15 (0.09)	5.76 (0.09)		
		TS	6.97 (0.03)	6.92 (0.02)		
		RCP	6.06 (0.10)	5.58 (0.09)		
		BG	5.66 (0.10)	5.07 (0.09)		
	ESL	FLD	5.27 (0.11)	4.75 (0.10)		
		QF	3.63 (0.10)	3.08 (0.09)		
		LM	4.03 (0.10)	3.47 (0.10)		
			3.38 (0.11)	2.80 (0.10)		
			3.47 (0.11)	2.98 (0.10)		
Mid int.	EBS		6.01 (0.07)	5.40 (0.07)	0.21 (-0.03 to 0.44)	0.082
		PC	6.14 (0.09)	5.62 (0.09)	0.14 (-0.16 to 0.44)	0.368
		NC	6.97 (0.03)	6.91 (0.02)	0.01 (-0.10 to 0.08)	0.775
		TS	5.94 (0.10)	5.20 (0.09)	0.26 (-0.08 to 0.59)	0.133
		RCP	5.71 (0.10)	4.92 (0.09)	0.21 (-0.12 to 0.54)	0.219
	ESL	BG	5.30 (0.11)	4.35 (0.10)	0.43 (0.07 to 0.79)	0.019
		FLD	3.95 (0.10)	2.74 (0.09)	0.66 (0.33 to 0.98)	<0.001
		QF	4.25 (0.10)	3.10 (0.10)	0.58 (0.23 to 0.94)	0.001
		LM	3.71 (0.11)	2.37 (0.10)	0.76 (0.40 to 1.1)	<0.001
			3.89 (0.11)	2.76 (0.10)	0.63 (0.28 to 0.97)	<0.001
Post-int.	EBS		6.13 (0.7)	5.37 (0.07)	0.35 (0.12 to 0.59)	0.004
		PC	6.38 (0.09)	5.62 (0.09)	0.36 (0.06 to 0.66)	0.017
		NC	6.96 (0.03)	6.83 (0.02)	0.08 (-0.16 to 0.02)	0.125
		TS	6.14 (0.10)	5.23 (0.09)	0.43 (0.10 to 0.77)	0.011
		RCP	5.71 (0.10)	4.77 (0.09)	0.35 (0.02 to 0.68)	0.040
	ESL	BG	5.46 (0.11)	4.40 (0.10)	0.54 (0.18 to 0.90)	0.003
		FLD	4.17 (0.10)	2.90 (0.09)	0.74 (0.42 to 1.1)	<0.001
		QF	4.58 (0.10)	3.23 (0.10)	0.78 (0.42 to 1.1)	<0.001
		LM	3.81 (0.11)	2.49 (0.10)	0.74 (0.38 to 1.1)	<0.001
			4.11 (0.11)	2.91 (0.10)	0.71 (0.36 to 1.1)	<0.001

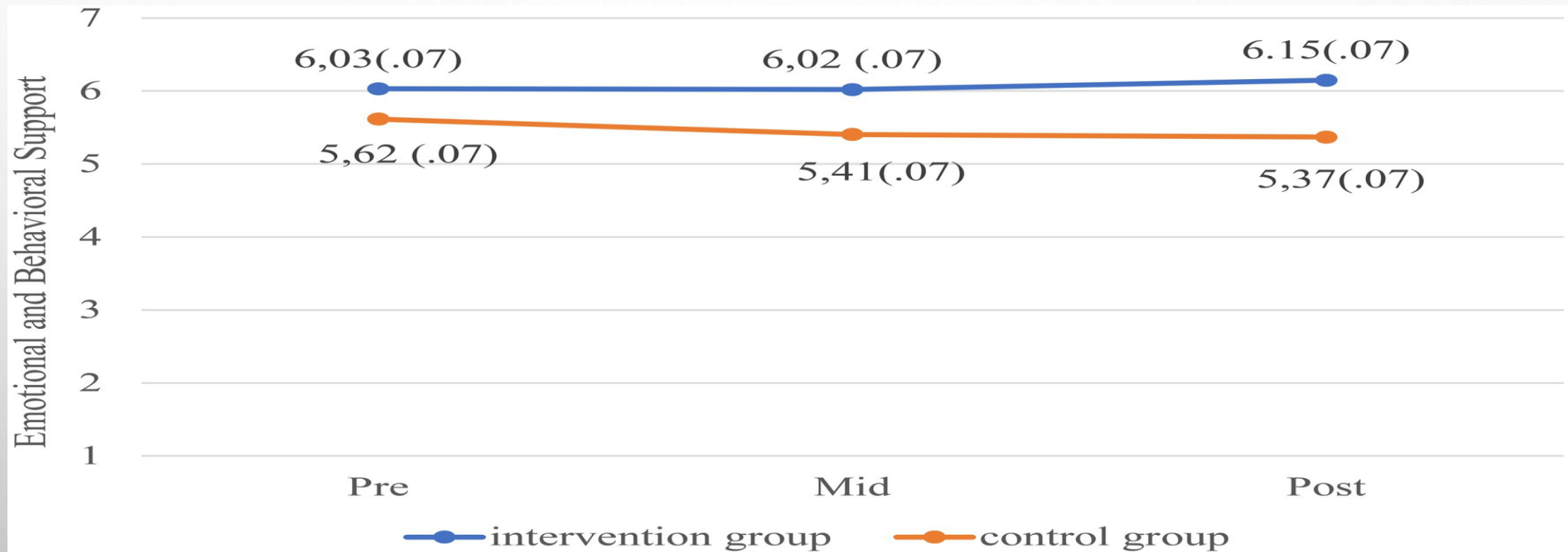
The dimension score for NC is reversed. Significant effects are in bold. EBS, emotional and behavioral support; ESL, engaged support for learning; PC, positive climate; NC, negative climate; TS, teacher sensitivity; RCP, regard for child perspectives; BG, behavior guidance, FLD, facilitation of learning and development; QF, quality of feedback; LM, language modeling.

- EFFEKTEN SKJER I SLUTTEN AV PERIODEN

- MID INT.: JANUAR

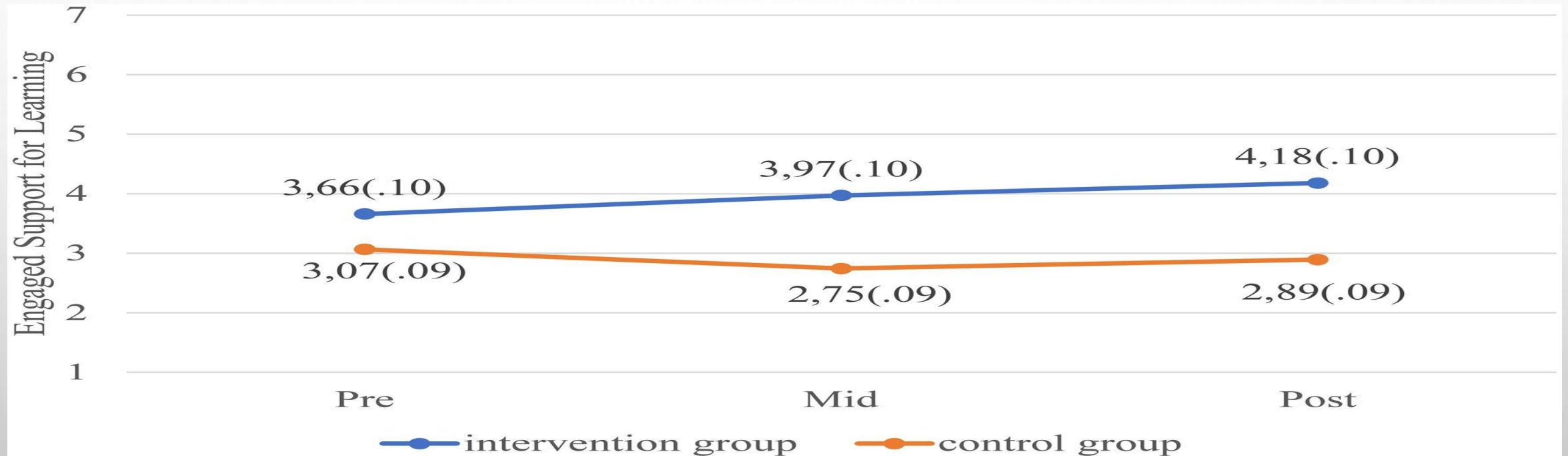
- POST-INT: JUNI

RESULTAT AV KJENSLEMESSIG OG ÅTFERDS STØTTE

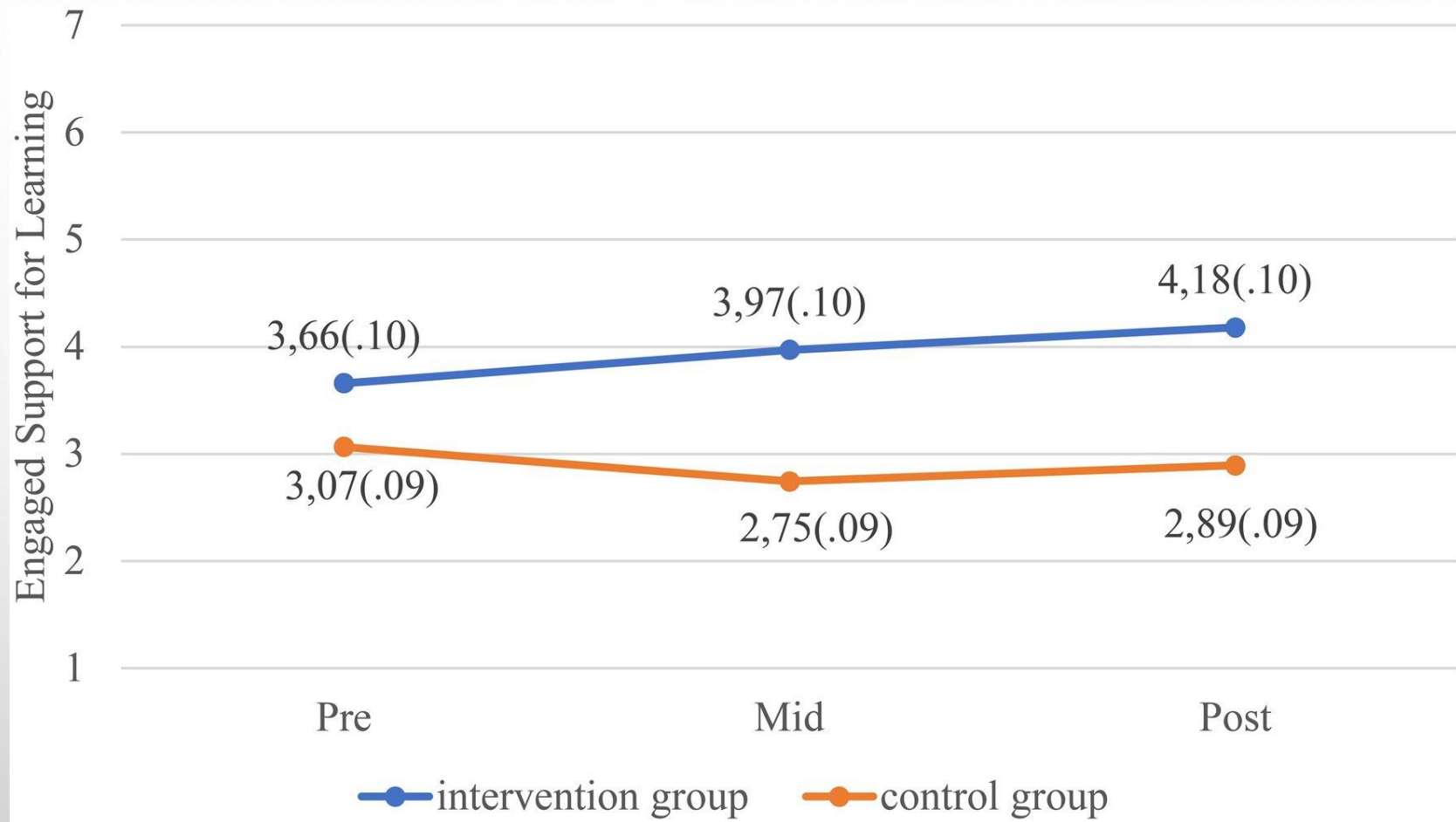
- FORSKJELLEN MELLOM GRUPPA MED CLASS OG KONTROLLGRUPPA
  - PRE= AUGUST, MID= JANUAR, POST=JULN

RESULTAT FOR STØTTE FOR LÆRING

- FORSKJELLEN MELLOM GRUPPA MED CLASS OG KONTROLLGRUPPA
  - PRE= AUGUST, MID= JANUAR, POST=JULN

DISKUSJON

- DEI TO DIMENSJONANE SOM LEGG GRUNNLAG FOR TRIVSEL OG LÆRING EMOTIONAL BEHAVIORAL SUPPORT (EMOSJONELL ÅTFERD STØTTE) OG ENGAGED SUPPORT FOR LEARNING (ENGASJERT STØTTE FOR LÆRING) VAR SIGNIFIKANT BEDRA ETTER CLASS.
- SPØRSMÅLET ER OM EIN TRENG Å GÅ GJENNOM CLASS ELLER OM BARNEHAGANE SJØLVE KAN FOKUSERE PÅ DIMENSJONANE OG FINNE SIN EIGEN VEG TIL KOMPETANSE HEVING.